

Neprostopovoljni dokazi

Knjiga "Veneti naši davni predniki" avtorja Mateja Bora, Jožka Šavlija in Ivana Tomažiča je izšla v slovenščini kot razširjena izdaja lani izšle nemške verzije.

S knjigo o "naših prednikih Venetih" je žal tako kot s prenekatero lepo žensko. Vse oči se zavzeto upirajo vanjo, toda čar traja le toliko časa, dokler dama ne – spregovori. Oboževalci tedaj pač skomignejo z rameni, gredo svojo pot in se začudeno sprašujejo, le kako je mogoče, da se za tako razkošno fasado skriva tako skromna vsebina.

Podobno je tudi s to knjigo. Kar je v njej napisano, je namreč vse kaj drugega kot tisto, kar nam obeta njena lepa, celo razkošna zunanja in notranja oprema. Knjiga bo skratka v veselje in radost predvsem nepismenim. Vendar pa iz tega še nikakor ne sledi, da je povsem brez pomena. Nasprotno, biti utegne celo zelo informativna za tiste, ki nekako še zmerom domnevajo, da obstaja morda vendarle nekakšna jezikovna ali kakšna druga zveza med starimi Veneti in našimi slovanskimi predniki. Ti ljudje bodo namreč lahko našli v knjigi obilo dokazov, da so take teorije brez soli.

Predvsem bodo lahko bralci ugotovili, da je mogoče razlagati staro venetščino na slovanski način le z najbolj prismuknjenimi etimologijami. Toda pri tem ne bodo spregovorile samo besede, ampak tudi številke. V knjigi bodo namreč našli pravi pravcati venetsko-slovenski slovar, ki obsega svojih 600 besed, kar vsekakor ni malo, če pomislimo, da poznamo doslej nekaj manj kot 300 venetskih napisov. To pa seveda pomeni, da si je moral povprečni Venet pri vsakem novem napisu, ki ga je sestavil, izmisliti v povprečju še dve novi venetski besedi. Če dodamo temu še dejstvo, da obsegajo ti napisi le redko mnogo več kot tri ali štiri besede, lahko domnevamo, da je bilo za povprečnega Veneta tisto, kar je napisal neki drug Venet, popolnoma nerazumljivo. Še zlasti zato, ker si je naš Venet včasih izmišljal tudi nove načine, kako naj se berejo posamezne črke. Priročnik o "naših prednikih Venetih" bi torej prišel starim Venetom še kako prav – toda kaj, ko pa je izšel prepozno.

V omenjenem venetskem slovarju so pri vsaki besedi navedeni tudi napisi, na katerih se beseda pojavlja. Glede na tisto, kar smo pravkar povedali, nas seveda ne preseneča, če ugotovimo, da se ogromna večina besed

pojavlja le na enem samem napisu. Pač, med drugim srečamo tudi besede, ki se pojavljajo zelo pogosto. Toda kakšne! Večina teh besed sestoji iz ene same črke – pri čemer je ta črka lahko tudi soglasnik. Ena najpogosteje uporabljenih venetskih besed se glasi "B". Že res, da je v tem oziru stara venetščina presenetljivo podobna moderni gorenjščini, toda tale je pa morda vendarle prehudha.

Že čisto statistično je praktično nemogoče, da bi človek šeststokrat na slepo pograbil po eno kroglico v vrečki s 600 kroglicami in ne bi pri tem pograbil nobene kroglice več kot enkrat. Še manjša pa je verjetnost, da bi nekdo v nekem jeziku spregovoril 600 besed in pri tem izrekel vsako besedo samo enkrat. V slehernem jeziku imamo namreč skupino besed, ki se ponavljajo izredno pogosto in brez katerih skorajda ni mogoče izreči nobenega stavka. Borova venetščina pa je seveda drugačna, in ni težko ugotoviti, zakaj. Ker namreč v tem jeziku ni odkril nobene splošne zakonitosti, si je moral pač sproti izmišljati, kaj bi kaj utegnilo pomeniti, in tako je tudi nastala tista velikanska množica besed.

Resnica je seveda nekoliko drugačna. Danes poznamo le kakih 50 venetskih besed, ki niso lastna imena, in le nekako za polovico med njimi vemo bolj ali manj zanesljivo, kaj pomenijo. Vse drugo, kar se pojavlja na venetskih napisih, so lastna imena, ki nam o jeziku samem ne povedo kaj prida. Da je jezikovna bera venetskih napisov tako skromna, pa seveda ni nič čudnega. Kar predstavljajmo si, kaj bi bilo z jezikovno bero našega lastnega jezika, če bi Ljubljano nekega dne razdejal katastrofalen potres, nato pa bi jo čez 2000 let začeli izkopavati arheologi! Vse naše neprecenljivo knjižno bogastvo bi do takrat zagotovo sprhnelo in razpadlo. Od vsega bogastva naše pismenosti bi se ohranili edinole izveski nad prodajalnami, obrtnimi delavnicami, bari in oštarijami. Ti pa bi seveda spet vsebovali predvsem imena ter nazive nekaterih poklicev.

Nato pa začno nekega dne arheologi kopati na Žalah. Njihovo navdušenje je brezmejno, kajti sedaj lahko končno dokažejo, da nismo bili samo pismeni, ampak da smo celo ogromno pisali. Toda to navdušenje se brž razblini, in prav tako se razblinijo tudi pričakovanja, da bi sedaj lahko dokončno sestavili gramatiko našega jezika. Vse, kar najdejo, so namreč spet in spet sama imena

in kvečjemu še kje kakšna omladna pesmica o angelih in zvezdicah. Arheologi tako ugotovijo, da je naš jezik še vedno skrivnost, čeprav je bojda presenetljivo podoben tistemu, ki so ga pred dvema tisočletjema govorili neki ljudje v Clevelandu. In če bi se vse to lahko zgodilo nam, ki smo vendar močno pismen narod, se je nekaj podobnega lahko zgodilo tudi starim Venetom.

Sicer pa srečamo v knjigi tudi druge neprosto voljne dokaze proti slovanski razlagi venetščine. Eden med njimi je denimo venetski F, izrazito neslovanski glas, ki so ga Veneti po etruščanskem vzoru pisali VH. Tega VH se Matej Bor iz razumljivih razlogov boji kot hudič križa in ga piše VJ ali VI, samo ne tako, kot bi bilo treba. Toda trud je seveda zaman. Oba znaka namreč nedvoumno ustrezata grški DIGAMMI in grški ETI (ki se piše, kot znano, z znakom H) in stojita tudi v etruščanski in venetski abecedi natanko na tistih mestih, kjer morata. Da gre vrh tega pri VH za enoten glas, je razvidno tudi iz kombinacij soglasnikov na atestinskih črkarskih tablicah. Tam se namreč kombinirajo posamezni soglasniki z R, N in L – in med temi posameznimi soglasniki nastopa med drugim tudi VH. Da bi pa bila zadeva še bolj jasna, imamo tudi venetske napise v latinici, in na teh napisih je venetski VH enoznačno transkribiran s F.

Toda avtorji knjige o naših prednikih Venetih nam prijazno postrežejo tudi z drugimi dokazi, da Veneti nimajo kaj prida opraviti s Slovani – ne samo z jezikoslovnimi. Objavljajo namreč zemljevid, ki kaže, kje vse se pojavlja venetsko ime na evropskem ozemlju. In glej spaka: to ime se pojavlja praktično povsod, samo ne tam, kjer bi ga v resnici potrebovali, se pravi na vzhodu. Toda kako je potem mogoče, da govori Tacit o Venedih v Vzhodni Evropi, in kako da Nemci na Koroškem še vedno zmerjajo naše rojake z Vindišarji?

Naši avtorji nam prijazno ponujajo odgovor tudi na to vprašanje. Objavljajo namreč zemljevid, povzet po češkem raziskovalcu Poláku, ki prikazuje jezikovni izvor nekaterih geografskih imen v Vzhodni Evropi. Med temi imeni nam vzbudijo posebno pozornost tista, ki naj bi bila po Poláku ilirska in ki segajo od Jadranskega morja skoraj do Baltika, na vzhodu pa še na desni breg Visle. To območje je zanimivo po eni strani zaradi tega, ker povezuje sredozemski prostor, kjer so živeli tudi jadranski

skri Veneti, s srednjeevropskim in vzhodnoevropskim, po drugi strani pa zato, ker se meje tega jezikovnega prostora na vzhodu presenetljivo ujema z arheološkimi mejami lužiške kulture, ki je tod cvetela v sredini prvega tisočletja pred našim štetjem, dokler ni podlegla pritiskom Skitov in Tračanov. In prav na tem področju bi utegnili tedaj prebivati tudi ljudje, ki so bili morda bližnji sorodniki jadranskih Venetov in so se morda tudi podobno imenovali.

Zlasti poljski arheologi skušajo sicer – iz razumljivih vzrokov – dokazati slovanski značaj lužiške kulture, vendar je njihova teza le malo verjetna. Proti njej ne govore samo jezikoslovni, ampak tudi arheološki razlogi. Arheološko je namreč lužiška kultura izrazita "kultura skled", medtem ko so kulture, ki jih lahko bolj ali manj zanesljivo povežemo s Slovani, izrazite "kulture loncev". Pa tudi sicer sega območje, ki ga lahko z dokajšnjo gotovostjo – iz arheoloških, lingvističnih, toponomastičnih in drugih razlogov – štejemo za pradomovino Slovanov, nekako od srednjega Dnjepra do gornje Visle in se torej konča skoraj natanko tam, kjer se začneja območje lužiške kulture. Pozneje pa so Slovani zasedli tudi območja nekdanje lužiške kulture, zato ni presenetljivo, če so jih začeli njihovi sosede klicati Venede ali Vende, kakor so morda imeli navado klicati prejšnje prebivalce na tem območju. Zagotovo pa ni noben Slovan tako imenoval samega sebe, če seveda izvajamo današnje nemške podrepnike na Koroškem, ki si pravijo Vindišarji.

Toda prijaznosti avtorjev knjige o naših prednikih Venetih kar noče biti konec. Mimogrede nam posredujejo namreč še eno zanimivo informacijo, ki kaže, da se Slovani ne razlikujemo samo od Venetov, ampak tudi od drugih Indoevropcev. Na omenjenem zemljevidu namreč vidimo, da se južna in zahodna meja slovanske pradomovine skoraj docela ujema z južno in zahodno mejo ugrofinskih geografskih imen. Prvotne slovanske kulture so se torej očitno razvile nekje na meji med indoevropskim in ugrofinskim prostorom, in isto velja seveda tudi za Balte. To pa je utegnilo vplivati tudi na naše kulturne specifičnosti. Kot ugotavlja v svoji knjigi o Slovanih Marija Gimbutas (Thames and Hudson, London 1971), je ena temeljnih značilnosti kultur, ki so se razvijale na območju slovanske pradomovine ne samo cela stoletja, ampak tisočletja, njihova miroljubnost. V

tem oziru izrazito odstopajo ne samo od svojih južnih sosedov, indoevropskih nomadov, ki preplavljajo stepe južne Rusije, ampak tudi od indoevropskih kultur zgodnje srednje Evrope, da o Grkih in Rimljanih ter o drugih narodih Sredozemlja niti ne govorimo. Razlikujejo pa se tudi od prvotnih Indoevropejcev, nosilcev kulture vrvičaste keramike in bojnih sekir, ki kot divji nomadski bojovníki preplavijo celotno Evropo nekje okrog 2. tisočletja pred našim štetjem in ki jim dolgujemo okoliščino, da tudi mi sami še danes govorimo v nekem indoevropskem jeziku. Slovani smo med Indoevropejci vsekakor nekaj posebnega. Gasparini, avtor zajetne in zelo učene knjige o "slovanskem matriarhatu", je celo mnenja, da smo Indoevropejci samo po jeziku in da je prvotna slovanska kultura nekaj povsem drugega, kar ne sodi v indoevropski kontekst.

Najbolj strahovito orožje, s katerim so si prvotni Indoevropejci podjarmljali tuja ljudstva, je bil bojni konj; toda tu Slovani izstopamo. Sanskrska beseda AÇVA in latinska beseda EQUUS, ki pomenita konja, imata paralele v domala vseh indoevropskih jezikih – razen v slovanskih. Kot ugotavlja Schrader: "Edini jezik, ki ni udeležen na scrt. ačva – in njegovi družini, je slovanski."

Toda vrnimo se k Venetom, kajti čaka nas še en prijazen dokaz, da Veneti resnično niso bili Slovani.

Na celi vrsti venetskih nagrobnikov so upodobljeni ljudje na vozovih, ki jih vlečejo konji, napisi na teh nagrobnikih pa se običajno končujejo s skrivnostno besedo EKUPETARIS ali kako podobno. Matej Bor je brž ugotovil, da mora biti ta beseda v nekakšni zvezi s "peketajem". Toda spet nam ponuja on sam neko povsem drugačno razlago – pa čeprav ne z besedami, ampak tako rekoč mimično. Na eni od fotografij v knjigi najdemo namreč tak nagrobnik s posebno jasno in izrazito zarezanimi črkami v latinici. Pustimo ta trenutek ob strani dejstvo, da se med temi latinskimi črkami spet pojavlja tisti preklicani F; pustimo ob strani tudi Borovo trditev, da je napis na tem nagrobniku humorističen (sic). Kar je v tem trenutku bistveno, je latinski napis EQUIPETA-RS. Ker črka Q v venetski abecedi sploh ne nastopa in je tudi v latinščini dovolj redka, govori ta latinska transkripcija venetske besede dovolj zgovorno.

Seveda ob vsem tem nihče ne taji, da so bili stari Veneti

v resnici naši predniki ali pa vsaj bližnji sorodniki, saj je bil venetski kulturni prostor tesno povezan s prostorom današnje Slovenije. Nič nam ne brani, da ne bi bili ponosni na te svoje prednike, ki so ustvarili neko resnično vznemirljivo kulturo. Toda ti Veneti niso imeli ničesar skupnega z našimi slovanskimi predniki, ki so živeli tiste čase približno 1000 km stran in so prišli v naše kraje približno 1000 let pozneje. Sicer pa razlika nikakor ni samo v prostorski in časovni oddaljenosti. Celotno tisoč let pozneje so namreč likovni dosežki naših slovanskih prednikov prav nebogljeni v primerjavi s tistimi, kar so ustvarili venetski ter ilirski mojstri situlske umetnosti iz Este, Certose, Vač in drugod.

Rekel bo nemara kdo, da so imeli naši venetologi končno vendarle dober namen, saj so skušali prispevati k dvigu slovenske narodne zavesti. Toda resnica je seveda ravno obratna. Njihovi nameni so bili izrazito nečedni, saj so skušali pripisati našim slovanskim prednikom nekaj, kar nikakor ni njihovo in kar jim pristoji približno toliko kot kravi sedlo. Temu pa se reče po domače kraja. Toda posledice tega nečednega dejanja niso tako slabe, če pomislimo na to, da so nam vendarle nekaj povedali, pa čeprav tega niso nameravali, in to začinili tudi s humorjem, čeprav neprostopoljnim. Z malce svobodnim citatom iz Goetheja bi torej lahko rekli, da "del tiste so moči / ki vedno hudo hoče in vedno dobro stri".

Jan Makarovič